

Bilhassa şöhretini yaptığı yıllarda, Türk toplumunun içinde bulunduğu çalkantılar ve çağdaşları olan diğer şairlerin katıldıkları siyasî-fikrî akımlar göz önüne alınırsa, onun bu tarafı daha da dikkati çeker. Bunun yanı sıra dinî duygulara da ilgisiz kalmıştır. İlk şiirleri arasında "Allahüekber" gibi dinî, "Perî-i Hürriyet" gibi fikrî ve "Bayrak" gibi millî motiflerden hareket eden üç şiirini de sağlığında çıkan kitaplarına almamıştır. Ancak onun sembolizm yoluyla bir çeşit mistisizme yaklaşmış olduğu söylenebilir. Fransız sembolist şairi Mallarmé'den naklederek benimsediği kanaatlerine göre, şekilleri ve maddeyi tasvir eden realizmin değil, edebî olan ide ve duyguların tebcili, şairlerin insanlar arasında "ruhani" ve "lâdinî mutasavvıflar" zümresi teşkil ettiği, günlük dilin ancak "kudsî" bir istihâleden geçerek şiir dili haline gelebileceği gibi düşünceler, şiirin âdeta din yerine kaim olduğu hükümünü veririr. Şiiri "resullerin sözleri" olarak telakkisi, yahut "Yollar" şiirindeki mâbed motifleri de bu duygunun mahsulleridir.

Eserleri. Şiirler: *Göl Saatleri* (İstanbul 1921); *Piyâle* (İstanbul 1926). Birkaç defa yayımlanan şiirleri son olarak, *Bütün Şiirleri (Piyâle, Göl Saatleri, Diğer Şiirleri)* adıyla İnci Enginün-Zeynep Keriman tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 1987). **Nesirler:** *Bize Göre* (İstanbul 1928); *Gurebâhâne-i Laklakan* (İstanbul 1928); *Frankfurt Seyahatnamesi* (İstanbul 1933). Nesirlerinin tamamı Mehmet Kaplan tarafından *Bize Göre/Gurabahane-i Laklakan/Frankfurt Seyahatnamesi* (İstanbul 1969) adıyla yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ahmed Haşim*, İstanbul 1934; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 582-583; Şerif Hulûsi, *Ahmed Haşim, Hayatı ve Seçme Şiirleri*, İstanbul 1947; Yaşar Nabi, *Ahmet Haşim, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul 1954; Rifat Necdet Evrimer, *Ahmed Haşim*, İstanbul 1959; Abdülhak Şinasi Hisar, *Ahmed Haşim, Şiiri ve Hayatı*, İstanbul 1963; Asım Bezirci, *Ahmet Hâşim*, İstanbul 1979; Akyüz, *Modern Türk Edebiyatı*, s. 146-149; a.m.f., *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi* (1860-1923), İstanbul 1986, s. 596-607; M. Kaya Bilgegil, "Ahmed Hâşim'e Dâir Bâzi Vesikalar", *Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, II, Erzurum 1980, s. 483-494; *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ahmet Hâşim* [armağan], Ankara 1987; Nihad M. Çetin, "Ahmed Haşim'in Kaynakları Hakkında Bir Deneme", *TM*, XI (1954), s. 183-212.

M. ORHAN OKAY

AHMED el-HÂŞİMÎ

(أحمد الهاشمي)

Ahmed b. İbrâhîm b. Mustafâ
es-Seyyid el-Hâşimî
(1878-1943)

Mısırlı edip, yazar ve eğitimci.

Kahire'de doğdu. Aklî ve naklî ilimleri tahsil ettiği Ezher Üniversitesi'nde Muhammed b. Muhammed el-Enyâbî, Cemâledîn-i Efgânî, Abdülkâdir b. Mustafa er-Râfîî ve Muhammed Abduh gibi meşhur âlimlerden ders aldı. Mezun olduktan sonra Kahire'deki yerli ve yabancı okullarda uzun süre öğretmenlik, idarecilik ve müfettişlik yaptı. Hz. Hüseyin vasıtası ile soyu Hz. Peygamber'e ulaştığı için "seyyid" unvanı ile tanınan Ahmed el-Hâşimî Kahire'de vefat etti.

Ahmed el-Hâşimî, dil ve edebiyatla ilgili ders kitaplarında ve okullardaki eğitim tarzında gördüğü noksanlıkları telâfi etmek ve müslüman bir nesil yetiştirmek için büyük gayretler sarfetmiştir. Onun dil, edebiyat ve dinî konulardaki başlıca eserleri şunlardır:

1. *Cevâhirül-edebe fî şinâ'ati (edebiyât ve inşâ'i) luğatîl-'Arab*. Câhiliye devrinde 1319 (1901) yılına kadar muhtelif şair ve nâsirlerden seçtiği edebî parçaları ihtiva eden ve pek çok defa basılan bu iki ciltlik antolojinin on dokuzuncu baskısı Kahire'de yapılmıştır (1381/1962). 2. *Üslûbül-ḥakîm fî menheci'l-inşâ' il-ḳavîm*. Dinî, edebî, felsefî ve tarihî 117 kısa makaleden meydana gelen eser, daha sonra 179 makale ilâvesiyle ve *Divânül-inşâ' ev Üslûbül-ḥakîm fî menheci'l-inşâ' il-ḳavîm* adıyla yeniden defalarca yayımlanmıştır (msl. 7. bs., Kahire 1348/1929). 3. *Mîzânü'z-zehab fî sinâ'ati şî'ri'l-'Arab*. Aruz, kâfiye ve şiire dair olan eser Kahire'de on dördüncü defa basılmıştır (1382/1963). 4. *el-Ḳavâ'idül-esâsiyye li'l-luğatîl-'Arabiyye*. İbn Mâlik'in *El-fıyye'si* ile onun belli başlı şerhleri esas alınarak yazılmış gramer hakkındaki bu derli toplu kitap Kahire'de basılmıştır (1354/1935). 5. *İnşâ'ül-mükâtebatîl-'aşriyye ve'l-murâselâtîl-'Arabiyye*. Çeşitli konulara dair mektup ve yazışma örnekleri ihtiva eden bu kitabın altıncı baskısı Kahire'de yapılmıştır (1377/1958). 6. *Cevâhirül-belâğa*. Bugüne kadar pek çok defa basılan meânî, bedî ve beyana dair bu eserin ikinci baskısı Kahire'de yapılmıştır (1323/1905). 7. *el-Müfredül-'alem fî resmîl-*

Ahmed
el-Hâşimî

ḳalem. Hemze, vav ve yâ harflerinin yazılışına ve birbirlerine kalbedilmesine da irdir. 8. *Muhtârül-ehdâdisi'n-nebeviyye ve'l-hikemîl-Muhammediyye*. *Kütüb-i Sitte, el-Muvaḫḫaḫa, el-Câmi'u's-şâgîr, el-Câmi'u'l-kebir, et-Terğîb ve't-terhîb* ile diğer muteber hadis kitaplarından seçilen ve ilk harflerine göre alfabetik olarak sıralanan iki bin kadar hadisi ihtiva eder. Eser Ali Fikri Yavuz ile Abdullah Aydın (İstanbul 1964), Ahmet Balcı (Ankara 1965) ve Abdülkadir Akçiçek (İstanbul 1967) tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. 9. *es-Sa'âdetül-ebediyye fi'd-diyâneti'l-(eş-şer'ati'l) İslâmiyye*. Müellifin İslâmî konulara dair muhtelif makalelerini ihtiva etmektedir. 10. *es-Sihru'l-halâl fi'l-hikemi ve'l-emşâl*. Son dört eseri Kahire'de birçok defa yayımlanmışsa da tarihleri tesbit edilememiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed el-Hâşimî, *Divânül-inşâ' ev üslûbül-ḥakîm fî menheci'l-inşâ' il-ḳavîm*, Kahire 1348/1929, Mukaddime; Serkis, *Mu'cem*, II, 1887-1888; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, I, 143; Zirikî, *el-A'lam* (Fethullah), I, 90.

HULÛSİ KILIÇ

AHMED HİKMET MÜFTÜOĞLU

(bk. MÜFTÜOĞLU AHMED HİKMET).

AHMED HİLMİ, Şehbenderzâde

(bk. ŞEBENDERZÂDE AHMED HİLMİ).

AHMED HİLMİ EFENDİ

(ö. 1888)

Türk hukuk âlimi,
Mecelle Cemiyeti âzası.

Kastamonuludur. Meslekî hayatına Kazasker Zeynelâbidin Efendi'nin çocuklarına muallimlik yaparak başladı. 1859'da Galata, 1866'da da Sofya mol-

lası oldu. Ardından Mekke-i Mükerreme pâyesini elde etti. 1868'de Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye âzalığına getirildi; daha sonra İstanbul pâyesini kazandı. Ekim 1875'te Mahkeme-i Temyiz reisi olduktan sonra Anadolu kazaskerliği pâyesini aldı. Nisan 1888'de mâlulen emekliliği ni istedi. 6 Zilhicce 1305'te (14 Ağustos 1888) vefat etti ve Fâtiḥ Camii haziresi-ne defnedildi.

Ahmed Hilmi Efendi ilim ve fazileti, ve fıkıhtaki derin bilgisiyile meşhur olmuştur. *Mecelle*'nin bütün kitaplarının hazırlanmasına iştirak etmiş ve *Mecelle Cemiyeti* onun fikhî meselelere vukufundan çok faydalanmıştır. *Mecelle*'nin bir-on birinci kitaplarında "Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye âzası" unvanıyla, on ikinci kitabında unvansız, on üç-on altıncı kitaplarında da "Mahkeme-i Temyiz reîs-i sânisî" unvanı altında mührü vardır. *Mecelle Cemiyeti* reisi Ahmed Cevdet Paşa, Ahmed Hilmi Efendi'nin fıkıhtaki derin bilgisinden övgüyle bahseder. Paşa Yanya valiliğinde bulunduğu sırada da *Mecelle* ile ilgili çalışmalarını Hilmi Efendi ile haberleşerek takip etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Yıldız Tasnifi, nr. 553/173, Ks. 18, Zrf. 98, Kar. 3; Cevdet, *Tezâkir*, IV, 84, 136-139; *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*, İstanbul 1308; *Sicill-i Osmânî*, II, 241; Ebülulâ Mardin, *Medenî Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa*, İstanbul 1946, s. 162.

HULÛSİ YAVUZ

AHMED HULÛSİ EFENDİ

(ö. 1889)

Devlet adamı ve *Mecelle Cemiyeti* âzası.

Amasyalıdır. Şîrvânî İsmâil Efendi'nin oğlu, Sadrazam Şîrvânîzâde Rüşdü Paşa'nın kardeşidir. Tahsilini Amasya ve İstanbul'da yaptı. Önce müderris, Mayıs 1867'de de Galata mollası oldu; aynı yılın aralık ayında Mekke-i Mükerreme ve daha sonra da İstanbul pâyelerini aldı. Kendisine 1874'te fiilen İstanbul kadılığı, ardından Anadolu kazaskerliği pâyesi verildi. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında Afganistan'ın Rusya'ya taarruz ederek Osmanlı Devleti'ne yardımında bulunmasını ve aynı zamanda İngiltere ile diplomatik münasebetlere girişmesini temin için 1877'de

fevkalâde sefir olarak Sultan II. Abdülhamid tarafından Afganistan'a, Emîr Şîr Ali Han nezdine gönderildi. Ahmed Hulûsî Efendi, beraberinde Haremeyn pâyesine sahip sır kâtibi Mektûbizâde Ahmed Bahâî Efendi ve daha bazı kişiler olduğu halde, Hindistan yolu ile Kâbil'e hareket etti. Ağustos ayında Kâbil'e varabildi ve bir hayli zorluklardan sonra Şîr Ali Han tarafından kabul edildi. Ancak bu elçilik görevinden istenilen sonuç alınmadı ve heyet II. Abdülhamid'in mektup ve hediyelerini Şîr Ali Han'a verdikten sonra geri döndü. Ahmed Hulûsî Efendi, dönüştü Diyarbakir nâibliğine tayin edildi (1878); iki yıl sonra da Amasya'da ikamete mecbur tutuldu. 15 Cemâziyelevvel 1306'da (17 Ocak 1889) orada vefat etti.

Mecelle'nin birden beşe kadar olan kitaplarında "Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye âzası" unvanı ile mührü vardır. Altı, yedi ve sekizinci kitapların hazırlanmasına katılmamıştır. Dokuzuncu kitapta aynı unvan, onuncu kitapta "Şûrâ-yı Askerî müftüsü", on birinci kitapta "Dârülhilâfe kadısı" unvanı altında, on ikinci kitapta unvansız, on üçüncü ile on dördüncü kitaplarda da "Meclis-i Tedkîkât-ı Şer'iyye ve Meclis-i İntihâb-ı Hükkâm reisi" unvanı altında mührü vardır. *Mecelle Cemiyeti*'nin diğer bazı âzaları gibi Ahmed Hulûsî Efendi'nin de müstakil eserleri yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, İstanbul 1308; *Sicill-i Osmânî*, I, 307; Ebülulâ Mardin, *Medenî Hukuk Cephesinden Ahmet Cevdet Paşa*, İstanbul 1946, s. 161-162; M. Cavid Baysun, "Şîrvânî-zâde Ahmed Hulûsî Efendi'nin Afganistan Elçiliğine Âid Vesikalar", *TD*, sy. 7 (1953), s. 147-158; a.m.f., "Doktor Abdülhak Adnan Adıvar", a.e., sy. 11-12 (1956), s. 3.

HULÛSİ YAVUZ

AHMED HÛSÂMEDDİN

(1848-1925)

Mutasavvıf, tefsir âlimi.

Ahmed Hilmi Efendi'nin Cevdet Paşa'ya yazdığı 5 Nisan 1875 tarihli mektup (BA, YEE, MSS, 552 "Cevdet Paşa Evrakı" Yıldız Tasnifi ks. 18, evrak 552, zarf 13, karton 32)

Dağistan'ın Tabasaran bölgesindeki Rûkkâl şehrinde doğdu. Asıl adı Ahmed'dir. Tasavvufî mizacı dolayısıyla Üveysî nisbesini aldı; İstanbul'da daha çok Dağîstânî nisbesiyle tanındı. İlk tahsilini Nakşibendî-Müceddidî şeyhlerinden babası Seyyid Mehmed Saîd er-Rûkkâlî'den yaptı. 1861'de babası ile birlikte hacca gitti. Aynı zamanda şeyhi

